

Tema: Dyrevelfærd

Til læreren

Hvad er dyrevelfærd? Kan man måle den? Hvem har ansvaret for den?

Husdyrevelfærd har igennem mange år været i fokus. Det er også tilfældet for landbruget. Landmænd er stolte og glade for at arbejde med dyr. De gør en stor indsats for at behandle dyrene godt og sikre deres velfærd. Gennem adskillige år er der sket forbedringer af dyrevelfærden bl.a. igennem forskning, udvikling og udnyttelse af viden i produktionen i form af f.eks. indretning af stalde og ændret driftsledelse. Dog møder landbruget til stadighed kritik og en skeptisk holdning til det, der sker. Det bygger især på de konkrete sager i medierne inden for produktion og transport.

Stigende interesse og ny viden gør, at alles holdninger til dyrevelfærd udfordres og udvikles hele tiden. Den er ikke status quo og en endegyldig definition på, hvad dyrevelfærd er, findes ikke. Interessen indikerer dog, at det er relevant, at eksisterende dilemmaer og udfordringer for dyrenes velfærd bliver bragt frem i lyset og drøftet. På den måde skabes et mere sammensat og helt billede af rammerne for vores landbrugsproduktion og den måde husdyrene behandles på.

Dette materiale handler om dyrevelfærd og rummer et skræddersyet undervisningsforløb i tre dele:

- Øjenåbner - først sikres elevernes engagement og personlige stillingtagen via tankevækkende billeder og udsagn

- Fordybelse - gruppearbejde hvor eleverne fordyber sig i en konkret produktionsform
- Præsentation - der er oplæg til, hvordan eleverne på forskellig vis kan afrunde forløbet

Sæt 6-9 lektioner af til forløbet.

Hvad skal du gøre?

Denne lærervejledning giver dig tips til, hvordan du kommer igennem undervisningsforløbet med dyrevelfærd som tema. Vejledningen er hentet fra www.landbrug.dk/skole -> vælg **Dyrevelfærd**. Samme sted kan du finde elevmateriale, som du kan printe og anvende i grundskolens ældste klasser i biologi. Elevmaterialet kan bruges selvstændigt eller i forlængelse af jeres lærebogs behandling af emnet. Eleverne skal i en del af forløbet selv finde informationer, så adgang til internettet er en fordel.

Hvad er dyrevelfærd?

Der findes ingen generel anerkendt definition af begrebet dyrevelfærd, men muligheden for naturlig adfærd er afgørende. En brugbar definition er følgende:

- Dyrevelfærd består af dyrenes positive og negative oplevelser. Væsentlige negative oplevelser er smerte og frygt. Væsentlige positive oplevelser er glæde, leg og tilfredsstillende forventninger.
- Bedømmelsen af dyrevelfærd skal baseres på videnskabelig erkendelse, og praktisk erfaring vedrørende dyrenes adfærd, sundhedstilstand og fysiologi.

Kilde: Husdyrhold – adfærd, velfærd og etik, Gierring et al., Landbrugsforlaget, 2006

Indhold

03 Faghæfte 15 for faget biologi: Dyrevelfærd placeret i forhold til slut- og trinmål efter 9. klasse

04 Fokus og forløb

Hvilke områder er i fokus?
Hvad er forløbets læringsmål?
Hvordan er forløbet?

05 Øjenåbner

06 Fakta eller fordomme - Tip 13

08 Fordybelse og præstation

09 Evaluering

11 Bedriften – et ekstra tilbud til undervisningen

Temaet om dyrevelfærd er udgivet af:

Åbent Landbrug Skolekontakt, Landbrugsraadet.
Det er udarbejdet i samarbejde med lærer Gry Kvolsbjærg.

Spørgsmål kan rettes til:
Åbent Landbrug Skolekontakt på
telefon 33 39 40 00 eller mail: landbrugsraadet@landbrug.dk

Fotos: Jens Tønnesen, Dorte Callmann-Hinke m.fl.

Bedriften

– et computerbaseret læringsmiljø

Dyrevelfærd er et oplagt tema til at følge op på Bedriften, som er et computerbaseret spil- og læringsmiljø om landbrug og voksenliv. Du kan inddrage Bedriften i din undervisning i biologi. I kan sagtens arbejde med temaet dyrevelfærd uden at bruge Bedriften – det er blot et ekstra tilbud. Læs mere om Bedriften sidst i denne vejledning.

Faghæfte 15 for faget biologi: Dyrevelfærd placeret i forhold til slut- og trinomål efter 9. klasse

De centrale kundskabs- og færdighedsområder

Slutmål

Trinomål

De levende organismer og deres omgivende natur:	<ul style="list-style-type: none"> • kende og beskrive udvalgte organismer, deres livsytringer og tilpasninger til forskellige livsbetingelser	<ul style="list-style-type: none"> • anvende viden om udvalgte organismer og deres livsytringer i nye sammenhænge
Miljø og sundhed:	<ul style="list-style-type: none"> • beskrive menneskers anvendelse af naturgrundlaget samt inddrage perspektiver for bæredygtig udvikling • forholde sig til aktuelle miljøproblemer og deres betydning for menneskets sundhed og den omgivende natur	<ul style="list-style-type: none"> • forholde sig til aktuelle miljøproblemer og deres betydning for menneskets sundhed og den omgivende natur • forklare årsager, betydning og foranstaltninger i forbindelse med miljø- og sundhedsproblemer
Biologiens anvendelse:	<ul style="list-style-type: none"> • undersøge og forklare almene biologiske processer i fødevarerproduktion	<ul style="list-style-type: none"> • vurdere konsekvenser for dyr, planter og natur ved udvalgte produktionsformer
Arbejds måder og tankegange:	<ul style="list-style-type: none"> • genkende biologiske argumenter og modeller i samfundsdebatten samt overveje deres muligheder og begrænsninger • forholde sig til værdier og interesse modsætninger knyttet til problemstillinger med biologisk indhold	<ul style="list-style-type: none"> • analysere interesse modsætninger og forskellige holdninger i forbindelse med sundhedsforhold og udnyttelse af naturressourcer • forholde sig til aktuelle løsnings- og handlingsforslag vedrørende miljø- og sundhedsproblemer

Fokus og forløb

Hvilke områder er i fokus?

I arbejdet med temaet dyrevelfærd er der tre områder, som er vigtige:

- produktionsforhold
- transport
- slagtning

I dette materiale er fokus lagt på produktionen på bedriften, da det er her, dyrene lever deres liv. Men ideerne kan naturligvis anvendes på de to andre forhold også.

Med den sparsomme tid til faget biologi arbejdes der sandsynligvis kun med dyrevelfærd én gang i forløbet 7.- 9. klasse. Undervisningen må derfor være eksemplarisk, således at en stor del af den forståelse og viden, eleverne opnår om ét husdyrhold, kan overføres til et andet. Materialet her indeholder relevante oplysninger om:

- slagtesvin
- ægproduktion
- malkekvæg

Alt efter interesse kan man vælge at arbejde med andre husdyr.

Hvordan er forløbet?

Forløbet er på 6-9 lektioner og er tilrettelagt efter følgende model:

Øjenåbner:

- Billeder med kontraster fra de tre produktionsområder. Hvad fortæller billederne? Beskriv nogle mulige årsagssammenhænge
- Fakta eller fordomme (Tip 13)
- Stil op et sted på linien fra enig til uenig og tag stilling til et udsagn. Enkelte elever argumenterer for deres holdning

Fordybelse:

- Fakta om svineavl, ægproduktion og mælkeproduktion Konventionelt/økologisk/historisk
- Artikler fra aviser og tidsskrifter
- Links til forskellige organisationers hjemmesider mv.

Præsentation:

- Oplæg til paneldebat med diskussion og spørgsmål fra tilhørerne. To til tre elever repræsenterer hver sin produktion
- Forslag til fremstilling af vendbare plancher
- Forslag til evaluering

Hvad er forløbets læringsmål?

Læringsmålene for dette forløb er:

- Elevernes interesse for emnet dyrevelfærd bliver vækket, og de tager stilling til produktion af fødevarer i dansk landbrug
- Eleverne forstår sammenhængen mellem dyrenes adfærd i naturen og den adfærd, de udviser som produktionsdyr
- Eleverne bliver i stand til at genkende biologiske argumenter i den samfundsmæssige debat
- Eleverne får viden om forskellige interesseudsættninger og baggrund for at argumentere for en stillingtagen

Øjenåbner / 2 lektioner

Første del af forløbet skal dels inspirere eleverne til fordybelse og stillingtagen, dels give læreren et billede af deres forståelse og holdninger.

Klassen deles i grupper af tre til fire elever i hver gruppe. Med inspiration i billeder og spørgsmål skal der debatteres. Det er ikke meningen, at der skal opnås enighed. Men det er vigtigt, at alle elever kommer til orde.

Eleverne udfylder Tip 13. Bagefter gennemgår I den sammen.

Ta' stilling

Tematet indeholder ikke blot en biologisk dimension – men i lige så høj grad en dyreetisk; vi kan alle have en holdning til, hvad der er godt for dyr.

Markér en imaginær linie på gulvet med god plads til at eleverne kan stille sig et sted på linien. Liniens endepunkter repræsenterer HELT ENIG og HELT UENIG. Eleverne skal nu stille sig et sted

på linien alt efter deres holdning til det fremsatte udsagn. Den fysiske aktivitet tvinger alle elever til aktiv deltagelse.

Hver især skal man overveje, stille sig på linien og være klar til at argumentere for sit standpunkt. Som lærer interviewer du herefter enkelte elever for at få argumenterne på banen.

Udsagnene kunne være:

- Dyr må ikke lide, men i den vilde natur er dyr ikke hensynsfulde over for hinanden og har derfor heller ikke krav på særlige hensyn, når de er i menneskers varetægt.
- Kæledyr skal have det bedre end produktionsdyr.
- God dyrevelfærd er vigtigere for heste og køer end for høns.
- Hvis dyrene har plads nok, har de det godt
- Hvis dyrene er sunde og raske, så har de det godt

Lærelitteratur

Hvordan forbereder du dig?

Litteratur, der er relevant for dig som forberedelse og baggrundsviden, er bl.a.:

Husdyrhold – adfærd, velfærd og etik

Giersing et al., Landbrugsforlaget, 2006

Bogen dækker emnet dyrevelfærd bredt – ud fra en filosofisk, dyreetisk og biologisk vinkel. Der er kapitler om kvæg, svin, høns, mink, heste og hunde, samt et afsluttende kapitel om love og regler. Målgruppen for bogen er landbrugselever, gymnasieelever, landmænd m.fl.

Materialerne til eleverne kan du også bruge til forberedelse af undervisningen.

Elevmaterialer

Hvilke materialer skal eleverne bruge?

Der er udarbejdet materialer i tre versioner, som hver passer til de tre områder:

- Dyrevelfærd og slagtesvin
- Dyrevelfærd og malkekvæg
- Dyrevelfærd og ægproduktion

Materialerne kan du downloade fra www.landbrug.dk/skole -> vælg **Dyrevelfærd** -> vælg **Elevmaterialer**

(Det er en fordel at printe frem for at kopiere materialet. På den måde bliver tekst og fotos mest tydelige.)

Samme sted ligger der en elektronisk materialesamling til hver af de tre versioner. Dem kan du henvise eleverne til, hvis de har adgang til internettet. Materialesamlingerne kan med fordel lægges på Elevintra, så de lange links til relevante hjemmesider er dynamiske.

Fakta eller fordomme / TIP 13

I elevmaterialet er der en Tip 13, hvor eleverne skal tage stilling til udsagn.

De skal vurdere, om der er tale om fakta eller fordomme.

Udsagn kan ses her:

TIP 13

Faktum

Fordom

	Faktum	Fordom
1. Man kastrerer de små hangrise, for at de ikke skal være så aggressive, når de vokser op.		
2. Koens foder har betydning for smørrets farve.		
3. Høns lægger kun æg, hvis der er en hane i hønsegården.		
4. Køer i konventionelt landbrug kommer aldrig på græs.		
5. Svin mudderbader, fordi de kun i begrænset omfang kan svede.		
6. Økologiske æg er altid brune.		
7. Soen laver reder, når den skal have smågrise.		
8. En ko begynder altid at producere mælk, når den er voksen.		
9. Hvis en ko eller et svin er sygt og ikke kan reddes, så er det dyrlægen, som skal aflive dyret.		
10. Vildsvin har ikke krølle på halen.		
11. Køer får ikke horn, det får kun tyre.		
12. Tamsvinet har gennem bevidst avlsarbejde fået et ribben mere end vildsvinet, så der er mere bacon på et tamsvin.		
13. Smågrise har en patteorden hos soen. Hver gris har sin patte.		

Se de korrekte svar på næste side.

Fakta eller fordomme / svar

---

1. Fordom.

Kastration sker for at undgå ornelugt i kødet.

2. Faktum.

Ja, der er f.eks. et naturligt farvestof i græsset, der er med til at forstærke smørrets gule farve.

3. Fordom.

Hvis man tager hønens æg, så den ikke kan ruge på dem, så lægger den nogle flere.

4. Fordom.

Nogle gør, andre gør ikke. Det er ikke et krav, men de bedrifter, der har mulighed for det, praktiserer det ofte.

5. Faktum.

Ja, når mudderet tørrer og vandet fordamper, så køler det.

6. Fordom.

Nej, hønseracen er afgørende for æggeskallens farve. Foderet har betydning for blommens farve.

7. Faktum.

Ja, hvis der er rodemateriale som f.eks. halm, så vil soen lave en rede til sine unger.

8. Fordom.

Nej, en ko begynder først at producere mælk, når den får sin første kalv. Når kalven tages fra koen, så fortsætter den mælkeproduktionen, fordi den bliver malket.

9. Fordom.

Nej, det må landmanden gerne selv, hvis han har de fornødne færdigheder til at gøre det.

10. Faktum.

Det er kun tamsvinet, som har krølle på halen.

11. Fordom.

Hos langt de fleste kvægracer får alle dyrene horn. Men de bliver afhornet, når de er kalve, for at de ikke skal skade hinanden, når de stanger.

12. Faktum.**13. Faktum.**

Pattegrisene finder bl.a. frem til deres patte ved hjælp af lugtesansen.

Fordybelse og præsentation / 3-6 lektioner

Forberedelse til paneldebat

I fordybelsesperioden arbejder eleverne i grupper med to til tre personer i hver gruppe. Hver gruppe vælger en produktionsform inden for hvert af de tre områder: slagtesvin, malkekvæg eller ægproduktion. De skal sætte sig ind i dyrenes biologiske adfærd, produktionsmetoder i landbruget, interesseudsættninger, priser mv.

Hver gruppe skal forberede sig til en paneldebat med spørgsmål fra tilhørerne, der består af resten af klassen plus læreren. Debatten begynder med et kort indlæg fra hver gruppe. Sørg for at klassen samlet dækker så mange områder som muligt.

Har dine elever tjek på, hvad adfærd, sundhed, fysiologi, staldsystemer og fiksering er? Hvis ikke, så er det en god ide, at du gennemgår udvalgte begreber.

Alternativ: vendbare plancher

Som alternativ til mundtlige oplæg og paneldebat kan eleverne formidle deres viden ved at lave en udstilling i klassen, på gange eller på skolebiblioteket. På begge sider af stift karton udarbejder eleverne plancher, som ved ophængning i en snor kan vendes.

På den ene side: billeder og beskrivelse af de vilde dyrs naturlige adfærd

På den anden side: billeder og beskrivelser af husdyrenes adfærd.

Eller ...

På den ene side: billeder og beskrivelser af dyr fra én produktionsform. For eksempel frilandsgriese.

På den anden side: billeder og beskrivelser af dyr fra en anden produktionsform. For eksempel konventionel svineproduktion.

Filmtips

Appetitvækker: små film

Som optakt til fordelingen af produktionsformer kan de små film fra spillet Bedriften vises. De varer to minutter i gennemsnit.

Du kan finde links til her: www.landbrug.dk/skole
-> vælg Dyrevelfærd -> vælg Film fra Bedriften.

I kan se dem direkte via internettet. Der er også links til dem i materialesamlingerne.

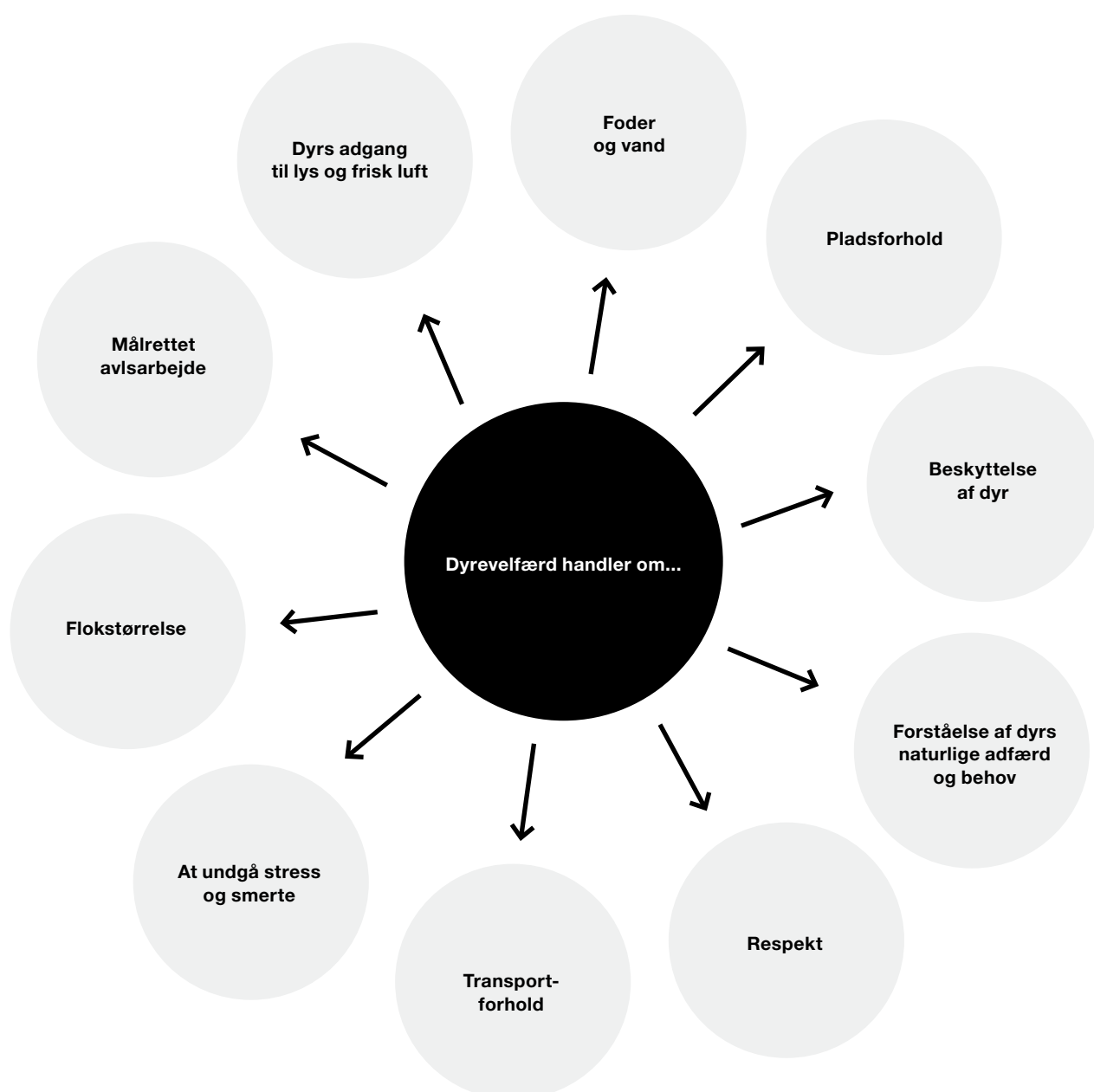

Evaluering / 1 lektion

Evalueringen af emnet skal give både lærer og elever dokumentation for, at der har fundet læring sted. Lad eleverne lave et par mindmaps hver især. Emnet ”Dyrevelfærd handler om...” skrives i en cirkel i midten. Der trækkes pile ud fra cirklen til forklaringer. Anden mindmap hedder ”Dyrevelfærd afhænger af...”

Forståelsen af begreber og sammenhænge skal gerne fremgå af elevernes besvarelser. Der findes ingen faste løsninger.

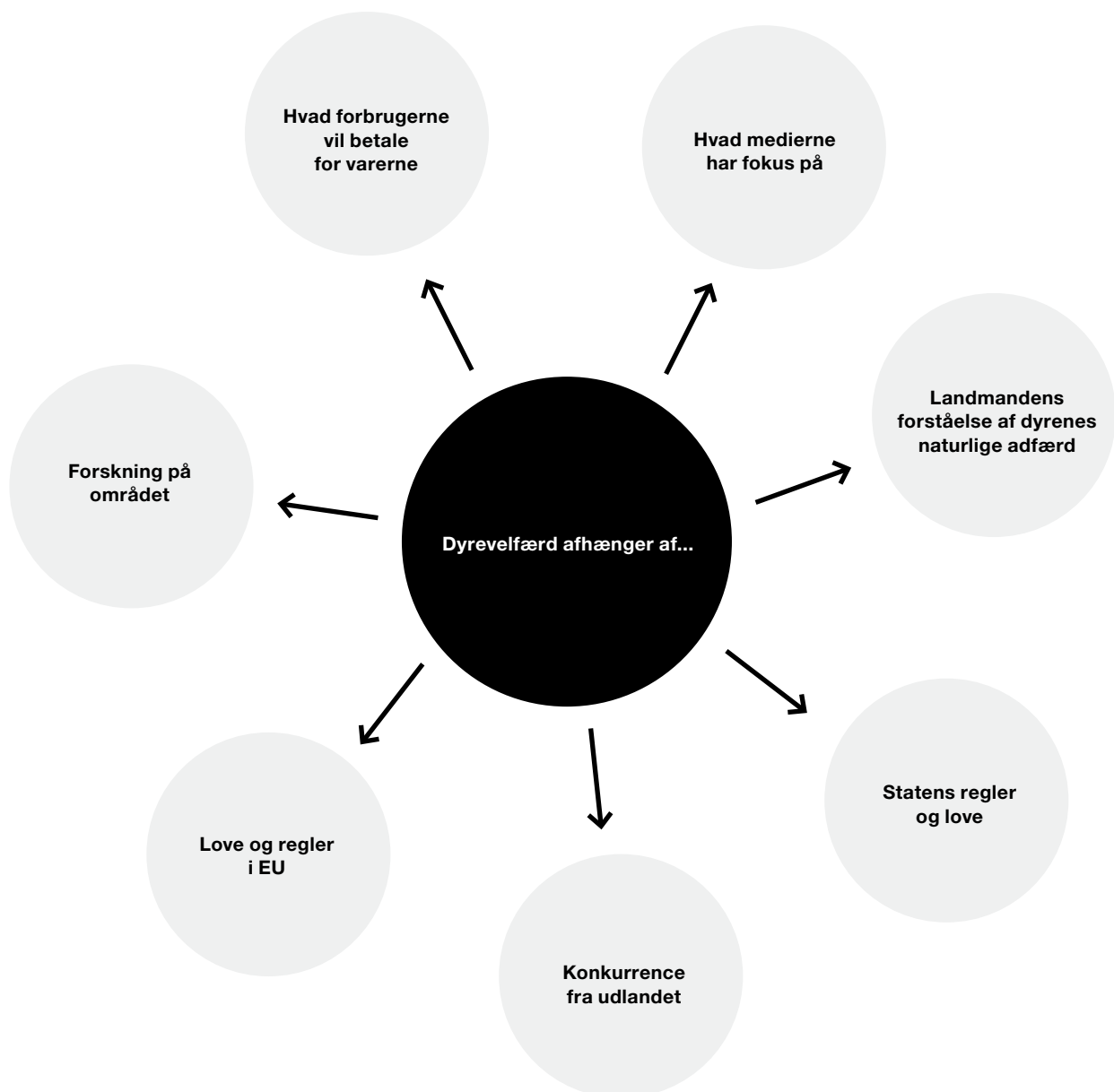
Eksempel 1:

Evaluering

Eksempel 2:

Bedriften / et ekstra tilbud til undervisningen

Har du og dine elever fået smag for at arbejde videre med landbruget? Det kan I gøre ved at inddrage Bedriften.

Med Bedriften prøver man kræfter med dilemmaer og beslutninger, der hører til livet som landmand. Økologi, øremærker, dyrevelfærd, drikkevand, gylle og afgrøder er eksempler på store og små emner, eleverne må forholde sig til, når de arbejder med Bedriften. Bedriften er et computerbaseret spil- og læringsmiljø for 7.-10. klasse, skræddersyet til brug i biologi.

Hvad går Bedriften ud på?

Dine elever oplever landbrugets mange facetter ved at bruge Bedriften. Eleverne ser bl.a., at livet er forskelligt fra landmand til landmand. De oplever, at opgaver følger dagens rytme og årets gang. De kommer tæt på landmænd via film, webcam, chat og blog.

Er Bedriften relevant i forhold til biologiundervisningen?

Bedriftens emner relaterer sig til biologiundervisningen.

Eleverne kommer til at:

- afprøve kræfter med de forskellige produktionsformer i landbruget
- få kendskab til både økologiske og konventionelle bedrifter
- opleve IT som en del af undervisningen

BedriftenKlassesæt består af skræddersyede undervisningsforløb, kopiark og oversigt over, hvordan Bedriften opfylder trinmålene for biologi.

Hvordan tilmelder du din skole?

Over 800 skoler har allerede et klassesæt stående. Er din skole ikke en af dem, så kan du bestille Bedriften hos Landbrugsraadet på telefon 33 39 40 00 eller på www.bedriften.dk. Et klassesæt koster 500 kroner. I prisen er inkluderet fri skolelicens. Ved du ikke, om din skole allerede har et klassesæt, kontakt da Anette Larsen på al@landbrug.dk eller på telefon 33 39 42 80.

Vil du prøve Bedriften gratis?

Er du i tvivl om, om Bedriften er noget for dig og din klasse? Så prøv BedriftenBasis gratis. Du kan hente den fra www.bedriften.dk.

TIP

Besøg en landmand

Har du fået lyst til at tage på gårdbesøg med din klasse?

Så er 800 landmænd rundt om i Danmark klar til at tage imod jer.

Du finder den rette gård og landmand på www.landbrug.dk -> vælg Skole og landbrug -> vælg Besøg en landmand